

NYELVÉDESANYÁNK

Válogatta és szerkesztette Hernádi Sándor
és Grétsy László

E nemrégén megjelent kötet hiánypótló mű irodalmunkban: ui. soha eddig nem született ilyen gazdag és terjedelmes gyűjtemény magyarul, melyben ennyi író vallott volna anyanyelvünkről.

Az antológia 107 szerző írását, eszmefuttatásait, idézeteit – vagy annak egy-egy részletét – tartalmazza. Nyelvészek véleményével nem találkozik e kötetben az olvasó. A szerzők zöme XX. századbeli: jórészt az utóbbi évtizedekben is alkotó irodalmár; de megszólalnak a kötetben az elmúlt századok kiemelkedő képviselői is. Néhány név izelítőül: Csóóri Sándor, Garai Gábor, Illyés Gyula, Kosztolányi Dezső, Veres Péter; illetve: Bessenyei György, Csokonai Vitéz Mihály és Pázmány Péter.

Külön értéke az antológiának, hogy helyet kaptak benne a határainkon túl élt vagy élő magyar szerzők írásai is. (Pl.: Fábry Zoltán, Zilahy Lajos, illetve Sütő András és Szemlér Ferenc.)

Az írásokat – Kiss Dénes címadó versének ötlete alapján – az anyanyelv szeretete kapcsolja össze. A jól áttekinthető tartalomjegyzék segíti a 13 részes antológiában való tájékozódást.

Az első fejezet „az ősi szó nyomában” címet viseli. (7–33. l.) A nyelvrokonságról írott vallomások közül kiemelkedik Illyés Gyula és Kosztolányi Dezső mordvinokkal, illetve finnakkal való találkozásáról szóló, lírai hangulatú beszámolója.

A „Szavaink kirügyezése” című rész a kis gyermekek beszédtanulásának rejtelmibe vezet el az olvasót. (39–57. l.) Különösen szórakoztatóak és tanulságosak Kosztolányi Dezső – e témába tartozó – írásai, melyekben a felnőttek gügyögő beszédét teszi nevetségessé (Gyermeknyelv), illetve a költői és a gyermeknyelv rokonságára mutat rá. (Fogalmazás.)

A „Szavak, csodálatos szavak” című fejezet írásai a szó és a vele kifejezhető fogalom kapcsolatáról szólnak. (61–97. l.) Külön meg kell említenünk – a magyarórákon nagy érdeklődésre számítható – írásokat. (Illés Endre: Imette; Kosztolányi Dezső: A tíz legszebb szó.)

„A szavak tengeréből” című fejezetben a szókincs mérhetetlen gazdaságáról való írások sorakoznak. (101–118. l.) A szinonima-családok jelentésbeli árnyalatait bemutató művek jól használhatók a nyelvtan- és irodalomórákon egyaránt. (Pl.: Laczkó Géza: Hányféleképpen nevet a magyar? és Gárdonyi Géza: Eszik című írásai.)

Az antológia legrövidebb fejezete Zilahy Lajos: Magyar írógép című versének címét

viseli mottóként. Ez a költemény egyben e rész legszínvonalasabb írása is.

„A nevek varázsa” szemelvényei sorából kiemelkedik Kosztolányi Dezső: Ilona című verse. (135–150. l.)

A stílussal foglalkozik a „Formát keresni” című fejezet. (153–183. l.) Anyanyelvünk jellemzőit legtalálébban Illyés Gyula: Egyszerűen és világosan és Veres Péter: Szemléletesen című írásai foglalják össze.

„A magyart is tanulni kell” – mondja a 7. rész mottója. (187–217. l.) A költészettel való – egy életre szóló – találkozások leírásai közül különösen megragadó Szabó Magda Versek című regényrészlete.

Az anyanyelv jellegzetességeit sorakoztatja fel a 8. fejezet. („Mérlegen a magyar nyelv”: 221–250. l.) Illyés Gyula és Veres Péter egyformán aláhúzza, hogy a magyar ember az egyenes beszédet szereti: idegen tőle a hajbókolás és a hazudozás.

Nagy költőink vallanak a szavak rejtelméről, alkotásáról és a nyelvújításról a következő fejezetben. („A teremtő nyelv”: 253–271. l.) Karinthy Ferenc Maszek, vagy egy szó diadalútja című írásában Kazinczytól napjainkig tekintti át néhány érdekes – ma már nélkülözhetetlen – szavunk keletkezésének történetét.

A „Magyarul, magyarán” című fejezet az anyanyelv kincset érő jellegzetességéről szóló vallomásokot öleli fel. (275–301. l.)

Anekdotikus hangvétele miatt nagy sikerre számíthat tanítványaink körében Móra Ferenc: Mihály folyamatba tétele és Tömörkény István: Főtárgyalás című írása. Sajnos, mindkettő ma is időszerű.

A 12. rész szemelvényei a világ különböző nyelveivel hasonlítják („Nyelvünk a nagyvilágban”: 305–321. l.). Érdekessége e fejezetnek az antológia két külföldi írójának nyelvről írott vallomása. (Jules Romains: A magyar nyelv csupa erő, illetve Ilja Ehrenburg: Gyönyörűen zeng című eszmefuttatása.)

Az utolsó fejezet címe: „Nyelvédessanyám” (325–371. l.). Itt találhatjuk a magyar nyelvről írott legforróbb hangulatú verseket és írásokat. (Pl.: Garai Gábor: Magyarul; Krúdy Gyula: Zengő nyelvünk.)

A „Nyelvédessanyánk” című antológia és idézetgyűjtemény – az új tanterv célkitűzéseivel összhangban – szórakoztatva nevel és oktat az anyanyelv szeretetére gyermekét-felnőttet egyaránt. Használata irodalom és nyelvtanórákon és azokon kívül egyaránt elképzelhető: az előbbi esetben egyes anyagrészekhez kapcsolódóan is. (Pl.: Illés Endre: Imette, 86. l.; Arany János: Toldi, Tizedik ének.)

Az utóbbi esetben irodalmi színpadok, Kazinczy Ferenc prózamondó versenyek műsoranyagát gazdagíthatják az itt sorakozó szemelvények. Az idézetek egyike-másika jelmondatként is nagyszerűen alkalmazható. Pl.: „Min-

den nemzet a maga nyelvén lett tudós de idegenen sohasem." (Bessenyei György; 278. l.)
Móra Ferenc Könyvkiadó, 1980.

Erdei Sándor

Dr. Porcsalmy János:

ESZKÖZSOROZATOK
A TÖRTÉNELEM TANÍTÁSÁHOZ
(Ősközösség, ókor, középkor)

Napjainkban már mindinkább elfogadottá válik az a nézet, hogy a korszerű történelemtanítás a tanulók ismeretszerző képességének fejlesztésére alapoz. Az iskola feladata nem annyira megtanítani a történelmet, mint inkább megismertetni a múlt társadalmi valóságát, végigvezetni a tanulókat a történelmi megismerés útján.

A korszerű történelemtanítás abban hasonló a jelenséggel való találkozás, a találkozás nagy élményéből származó primer átéléshez, hogy a jelenség élményét akarja utánozni, s ezen keresztül végigvezetni a tanulókat a megismerés őseredeti történeti útján, az élményből az általánosításig, az ítéletalkotásig vagy más esetben az általánostól a jelenségig s az így történő ítéletalkotásig. Ezért nagyon is érthető, hogy a történelemtanítás keresi a tanulók találkoztatásának a lehetőségét a jelenségekkel, s mivel ez a történelemben teljességében nem lehetséges, próbálja a jelenséget a tanítási folyamat számára, magában a tanítási folyamatban reprodukálni.

Dr. Porcsalmy János évtizedes munkássága és az általa létrehozott iskolai reprodukációs múzeum nemcsak hazánkban, hanem határainkon túl is ismert és elismert.

A szerző szerencsésen választott, amikor a debreceni Csokonai Vitéz Mihály Gimnázium iskolamúzeumának gazdag anyagából épp fejlődéstörténeti sorozatokba rendezve ad ismertetést és reprodukálási mintát.

A kötet tulajdonképpen az emberi életviszonyok alapvető területeit, a primer szükségletek legszűkebb skáláját érinti és tekinti át. A szerző, amikor az emberi életviszonyok a tanításban eddig kevésbé bemutatott, s a korszerűsítés kapcsán nagy teret kapó emlékeit villantja fel, s ad hozzá gazdag eszközmódot, láthatóan úgy válogatott, hogy egyben az ember alkotókedve, művészi önkifejtése s az ezt reprezentáló stílusok fejlődése is világossá váljék. Pedagógiai szándékaiban is sokrétű és komplex ez az eszközgarnitúra.

A 146 oldalas kis könyvecske tartalmazza a kerámia kultúra fejlődéstörténeti elemzését, a vázak, edények korongolását, festését, lakkozását – valamint érdekes ruhatörténeti (ruhaviselés-történeti) áttekintést ad szép képillusztrációkkal tarkítva.

Végezetül álljon itt dr. Szabolcs Ottó meg-

jegyzése: „A saját készítésű taneszközök háromszoros haszonnal járnak. Inspirálják a készítőket, akik maga is sokat tanul a készítés folyamatában, óriási érdeklődés és kedvetermelő a készítésbe bevont tanulók számára, s felhasználásakor megtermékenyíti a pedagógiai folyamatot, egyaránt élményt nyújt tanároknak, diákoknak...”

Remélhetőleg ez a könyv minél több tanár kollégának kedvet ad a taneszközkészítéshez.
Tankönyvkiadó, Budapest, 1981.

Berkes Miklós

Köllő Márta:

AZ OROSZ NYELV
OKTATÁSÁNAK NÉHÁNY KÉRDÉSE
Fordítás, fogalmazás, szövegértés

Köllő Márta könyve ebben az évben a második kiadását érte meg. Az első kiadás 1978-ban jelent meg.

A könyv négy fejezete lényegében két részre oszlik. Az első két fejezetben a szerző olyan módszertanelméleti kérdéseket vet föl, melyek ismerete minden idegennyelv szakos tanárnak kötelező. Ennek a két fejezetnek az értéke elsősorban abban van, hogy a szerző az idegennyelv-oktatás legnagyobb elméleti és gyakorlati szakembereit idézve megpróbálja összegezni az idegennyelv-oktatás elméletében eddig elért eredményeket. Igyekszik korszerűt nyújtani a gyakorló orosz tanárnak.

A könyv első részében a szerző az idegennyelv-oktatás elmélete és gyakorlata eredményeinek ismertetése mellett rámutat az orosz nyelv-oktatás néhány eddig meg nem oldott kérdésére is.

A könyvből megtudhatjuk, hogy hazánkban az intenzív nyelvvoktatás metodikája még nincsen kidolgozva. Megoldatlan problémát jelent az idegennyelv-oktatásban az osztályozás – jutalmazás és büntetés – szerepének egységes értelmezése. Nem látjuk még világosan a fordítás szerepét az idegennyelv-oktatásban. A metodikában még nem vonunk éles határt az idegen nyelvből anyanyelvre és az anyanyelvből idegen nyelvre történő fordítás között, ami pedig megoldaná a fordításos és az egynyelvű gyakorlatok helyének és részarányának kérdését. Az idegennyelv-oktatás intenzitása és az idegen nyelv elsajátításához szükséges tanulmányi idő közötti összefüggéseket illetően a szerző az intenzitás növelését javasolja, ami lerövidítené a tanulmányi időt. Ez a gyakorlatban azt jelentené, hogy az orosz nyelv-tanulás első öt évében az általános iskolai tanulók viszonylag elfogadható orosz nyelvi ismeretekre, jártasságokra és készségekre tennének szert.

A második két fejezet tárgya: tanfordítás magyarból oroszra. Itt a szerző igyekszik rámutatni azokra az összefüggésekre, amelyek a